

ARAGONIT

Nr. 2

BULETINUL
SPEOLOGILOR ARĂDENI

CUPRINS

Pe urmele lui CZÁRÁN GYULA	Cristian GORAN ..... pag. 5
C.S.A. Liliacul Arad Noiembrie 1968 - Mai 2018 Inceputurile speologiei arădene	Gheorghe M.L. PONTA ... pag.11
Organizare sau dezorganizare Scurtă istorie a aniversărilor Liliacul Arad	Pisti BAKOS pag.19
Crescut de lilieci	Victor RADA pag.25
Peștera Coliboaia și Peștera din Dealul Secăturii	Mihai BESESEK pag.27
Speologie vs. Höhlenforschung	Frank FILIPS pag.39
Sistemul Peștera Merezărie - Peștera cu apă de la Moară	Mihai BESESEK pag.41
Asociația Speologică Speowest Arad	Valentin Alexandru RADU pag.44
Contribuții la cunoașterea carstului Monesei Sistemul Brătcoaia - Izoi - Peștera de la Băi	Mihai BESESEK pag.46
Pagini de istorie speologică arădeană	Pisti BAKOS pag.52
Redescoperirea unui aven - Ponorul Văii Teia	Romeo LAZĂR pag.56
Aragonit 3_Noua generație "and beyond"	Viorel Traian LASCU .. pag.60
De prin tabere adunate, Moneasa Blues	..... pag.64

Clubul Speologilor Amatori Liliacul Arad (CSALA) Noiembrie 1968 - Mai 2018
Inceputurile speologiei arădene (păreră personală)

Gheorghe M.L. Ponta,
Geological Survey of Alabama, 420 Hackberry Lane, Tuscaloosa, AL 35401
gponta@yahoo.com

Acest articol în care prezint pe scurt acțiunile la care am luat eu parte este scris din aduceri aminte de acum 50 de Ani. Orice omisiune sau informație datată incorect este făcută fără intenție și se datorește intervalului de timp trecut.

Clubul de Speologie Liliacul Arad a fost înființat în urmă cu 50 de ani de un grup de tineri conduși de Groh Ladislau (Laci) care cred că a fost elev la Școala Generală 12 ca și mine și Tiberiu Tulucan. Cu toții i-am avut profesori pe Carol Czedly (geografie) și Arpad Peterfi (istorie), care organizau de câteva ori pe an excursii de o zi cu trenul electric la Ghioroc (costa 6.50 lei biletul dus întors, până la Șiria era 8.50 lei) cu urcare pe vârful Capra, Cetatea Șiriei sau Valea Cladovei (Foto 1). Cam de două ori pe an se făcea o excursie mai lungă, cu mers pe jos de la Covăsînț sau Șiria până la Cabana Căsoaia unde se stătea o noapte. Tot profesorul Czedly prin clasa a VII ne-a îndrumat spre un sport nou, orientare turistică, pe care l-am practicat până inclusiv în anul I de facultate, în Arad la Clubul Voința și ulterior în București la IPGG (Institutul de Petrol, Gaze și Geologie).

Foto 1. Excursie Valea Cladovei - primăvară 1968

În vacanța de primăvară a anului 1968, am participat la o tabără de câteva zile la Moneasa, condusă de Profesorii Czedli și Peterfi. A doua zi, din tabără s-a desprins un grup de viitori speologi conduși de profesorul Czedly, din care făcea parte și Laci. Erau echipați cu rucsaci mari și mergeau să caute peșteri în platoul Vașcău și valea Sighiștel. În toamna aceluiași an o parte din acest grup au fondat CSALA. Profesorului Carol Czedli, prin promovarea activităților în aer liber care au culminat cu cele de speologie, îi datorăm începuturile speologiei arădene.

Pe Laci l-am cunoscut mai târziu, cu ocazia participării la concursurile de orientare turistică. Fiind vecin de cartier am început să mergem (împreună cu Tibi) la ședințele clubului, care uneori se țineau la el acasă. În 1970 la una din ședințele de club care s-a ținut undeva în centrul Aradului, l-am întâlnit pentru prima dată pe Gabor Halasi care venise la ședință cu încă doi prieteni din Pecica.

În aprilie 1971 am participat la expediția din platoul Vașcău, alături de Laci Groh, Tiberiu Tulucan, Veres Giurca, Ardelean Teodor (Cuchi), Rusu Nicolae (Foto. 2). În această tabără am coborât pentru prima dată în câteva avene, Pîrlitu (10 Aprilie 1971), Cremenish, Ograda Moșii și am fost și în Peștera Delimanu. Tot atunci am folosit pentru prima dată scărițe electron făcute de Laci (în secțiuni de 10 m), am făcut primul rapel, am participat la cartare, și cu o daltă și un ciocan spărgeam cu schimbul calcarul din fundul unui aven, încercând să-i găsim continuarea. Mi-aduc aminte că acele verticale de vreo 20 m le făceam cu o cască de constructor, o lanternă de 15 lei (cu baterie plată), o lampă de carbid, iar cartarea se făcea cu busola Sport 4 (folosită în concursurile de orientare turistică, produs RDG) și ruleta de pânză. Șeful grupului era Laci, care participând la una din taberele conduse de Bagameri (CSA Cluj Napoca), învățase cum să organizeze o expediție.

Foto 2. Moneasa Aprilie 1971
(de la stînga la dreapta Laci, Giurka, Tibi, Cuchi)

A urmat o pauză de peste un an în activitatea mea speologică, pregătirea pentru bacalaureat și admiterea la facultate fiind prioritare. În vara lui 1972, după ce am reușit să intru la geologie la Universitatea din București, am participat la tabăra de vară CSALA de la Moară și Merezărie (Moneasa). A fost o tabără cu numeroși participanți. Corturile le-am montat chiar la intrarea în peșteră și alături de Laci, Tibi, Marinel (Cheveresan), și mulți alții am cartat peșterile mai sus amintite (Foto 3).

Foto 3. Iesirea din Moara - August 1972 (?, Marinel, eu, Laci)

Cu această ocazie am văzut pentru prima dată aragonitele (nici nu știam ce sunt) și eram nemulțumiți că nu am găsit stalactite și stalacmite. Numai la Speosportul de la Vadu Crișului din 1974, când l-am cunoscut pe Gabriel Diaconu de la Institutul de Speologie din București, arătându-i niște poze am aflat adevărata valoare a acestor formațiuni. În tabără, Dani Barkasz cu chitara a întreținut atmosfera până noaptea târziu (să nu zic dimineața devreme). Tiberiu era atât de obosit încât căuta pe cer Carul Mic și Cortul Mare (Foto 4).

Cum tabăra s-a încheiat imediat după 23 august, la plecare, nereușind să urcăm în autobuz, am mers pe jos toată noaptea, pe șosea, cu rucsacii în spate până la gara Sebiș. În ziua de azi o deplasare până la Moneasa sau în platoul Vașcău din Arad e floare la ureche. În acele timpuri nici unul din noi nu aveam mașină, iar toate deplasările le făceam cu trenul, autobuzul și pe jos.

Foto 4. Tabara de la Moara – August 1972
(De la stinga la dreapta: ?, eu, Ludmila, Dani, Tibi)

În iarna lui 1972 am venit acasă în vacanță și am mers cu Laci și Csobi (Honigesz Oscar) la Sebiș cu trenul și autobusul până la Dezna. De acolo am luat-o pe jos pe valea Zugăului, trăgând schiurile după noi pe care era pus rucsacul. Cred că am dormit câteva zile la cabana forestieră (inclusiv revelionul) din apropiere de avenul Iliei. Fiind zăpada destul de mare, ne mișcam mai greu. Nu mai îmi aduc aminte exact ce peșteri sau avene am găsit în aceea tabără.

În 1973 toamna am ajuns din nou la Moară. Din cauza ploii de astă dată am dormit în Moara Uscată. Din cauza "umidității" nu s-a intrat în peșteră. Tot în aceea toamnă Gabor, în câteva ture, ajutat de alți speologi, a reușit să instaleze o poartă în Peștera cu Apă de la Moară, la vreo 30 m de intrare. La vreo săptămână au descoperit că unii au adus un TAF (tractor articulat forestier) care a avut un cablu suficient de lung ca să smulgă poarta în câteva minute. Noroc că intrarea în peșteră nu este ușor accesibilă.

Cu toate că eram deja membru la Clubul de Speologie "Focul Viu" din București, în 1974 cu Gabor, Laci, Doctoru (Marina Eremia) și Ciorbă Viorel am mers la Avenul Iliei. Prima verticală de 50 m s-a coborât în rapel pe o coardă dederon nouă împrumutată de la Clubul Focul Viu. După rapel, echipa de la suprafață a lăsat toate scărițele la -50 m. Dacă îmi aduc bine aminte, aveam 80 m de scărițe, cu care am reușit să cartăm avenul până la -132 m. A fost o tură de vreo 12 ore. Țin minte că Gabor și Laci formau echipa de vârf și coborâseră încă vreo 60 m și se opriseră din lipsă de echipament. Curând

i-am urmat și până să ajung la ei, m-au rugat să mă întorc să aduc ultimele 2 scărițe de câte 10 m lungime, cu ele reușind să atingem cota de -132 m.

Fiind acum membru la două cluburi (Focul Viu și Liliacul), în tabăra de vară din 1975 am ajuns mai târziu, când se terminase explorarea și cartarea Avenului Iliei de cluburile Liliacul Arad și Speodava Petru Groza (azi Ștei). Tabăra a fost instalată câteva sute de metri amonte de Câmpeneasa, pe o terasă în versantul stâng care avea și un mic lac. Din partea arădenilor în tabără erau Gabor, Tulucan, Csobi cu soția lui Florica, cred că și Laci și alții. Atunci i-am cunoscut pentru prima dată pe cei de la Ștei: Dorel Săsîna, Ghiță Brijan, Ovidiu Cuc.

La explorarea avenului s-a folosit, pentru prima dată în România, un troliu pentru primul puț și s-a instalat și o linie telefonică. Pentru acele vremuri, am avut un echipament impresionant: 140 de metri de scărițe electron, corzi, carabiniere, etc. (Foto 5). O bună parte din echipament a fost transportat de Dorel cu Mobra.

După cum se vede în fotografie, deja apăruseră frontalele cu carbid. Nu mai trebuia să urcăm pe scărițe cu lanterna agățată de gât sau în gură. Prima mea frontală a fost făcută de Gabor, iar Laci era specialist la transformarea lămpii de carbid clasică într-una la care putea fi atașat furtunul pentru frontală (Foto 6).

Foto 5. Echipament folosit în Avenul Iliei în vara anului 1975

De asemenea băieții din Ștei ne-au facilitat cumpărarea de lămpi miniere electrice cu acumulatori. În această tabără s-a început cartarea peșterii Cîmpeneasca, care are acea verticală spectaculoasă de 40 m la intrare, peste care se prăbușesc apele râului Țarina. Harta a fost finalizată în câteva expediții ulterioare.

Foto 6. Emilian Cristea, Gabor Halasi (cu frontala) și Dan Herlea în prim plan. În spate Adrian Iukievici/cu spatele, Marcel Cenghia – Pestera Vantului, Speosport Vadu Crisului 1974

După această tabără, activitatea mea speologică a fost aproape în întregime cu Clubul de Speologie Focul Viu. Am mai participat alături de arădeni la câteva expediții în valea Sighiștelui în 1980. Dacă eu nu am mai reușit să particip la taberele CSALA, în schimb speologii arădeni au fost prezenți la numeroase acțiuni ale clubului Focul Viu.

În primăvara din 1975 (tabăra de 1 Mai) Gabor și Csobi au venit la Polovragi, lucrând la cartarea și explorarea peșterii. În Februarie 1976, la invitația lui Gabriel Diaconu (care este tot arădean), Gabor și Doctoru (Eremia Marina) au venit la Cloșani, unde împreună cu Nicu Terteleac de la Focul Viu am vizitat pentru prima dată Cioaca cu Brebenei, Peștera Cloșani, precum și Lazului și Martel (Foto 7).

În iunie 1976, Gabor a ajuns în dimineața zilei de 24 iunie la Șura Mare, în momentul în care eu cu Romi Muler (șeful Focului Viu/tot arădean) și Țumpi (Vasiliu Octavian) intram în peșteră. Gabor fiind pe drum toată noaptea ne-a așteptat afară. La ora 18:00 ne-a prins viitura la 900 m de intrare, Gabor anunțând Salvamontul din Petroșani și echipa de salvare din mină. Au reușit să ajungă la noi a doua zi la ora 16:00, fiind afară din peșteră la ora 18:00. Am petrecut 40 de ore în subteran, rămași fără lumină, în singurele costume de neopren care existau în țară în acel moment. Așteptând, ne întrebam cum vor ajunge salvatorii la noi fără un echipament adecvat.. au ajuns cu bărcile și cățărându-se pe pereții galeriei. Imediat după Șura, cu Gabor și Terteleac am plecat la Tăușoare.

Foto 7. Linga Cioaca cu Brebenei, Closani – Februarie 1976
(Gabor, Doctorul, Nicu Terteleac și eu)

Anul următor, 1977, Gabor a fost prezent împreună cu Gizi (Gizella Kajtor, viitoare Halasi) la tabăra Focului Viu din Jiul de Vest, când generația noastră a făcut prima traversare din Jiu în Cerna. În toamna aceluiași an am început să lucrez cu Nicu Terteleac la Intreprinderea

Geologică de Prospecțiuni pentru Substanțe Minerale Solide București (IGPSMS), unde sub îndrumarea lui Orășeanu Iancu facem cartarea hidrogeologică a bazinului văii Finiș din Codru Moma. Gabor cu Gizi au fost alături de noi la cartarea Peșterii de la Izvorul Vidrei.

În primăvara lui 1978, tot ca angajat la IGPSMS București, de data asta sub îndrumarea lui Simion Georgel, am avut o lună de zile un grup de studenți în practică de la Facultatea de Geologie din București/Focul Viu pe Valea Cernei, la care s-a alăturat și Gabor. Tabăra de vară din acel an a Clubului Focul Viu a fost în platoul Liciovacea din Valaea Minișului, unde Gabor a fost deasemenea prezent.

În 19 Noiembrie 1980, se înființează C.S. "Cristal" Oradea; nu după mult timp, G. Halasi este ales președinte. Legăturile cu Gabor bineînțeles că au continuat, dar de acum încolo ca membru al clubului orădean. Cristal Oradea a fost prezent la taberele Focului Viu de la Ciur Ponor și Sura Mare, după cum arată și pagina lor web:

- *G. Halasi și Serban Sîrbu reușește joncționarea dintre Izbulcul Toplizei de Roșia și P. Ciur Ponor, depășind 8 sifoane (3 sifoane aval în Ciur, împreună cu Gh. Ponta și A. Solomon și 5 dinspre izbulcul Toplizei). Sistemul ajunge astfel cea mai lungă străpungere hidrologică parcursă de speologi în România. În unele încercări a fost însoțit și de Viorel Lascu, pe atunci membru CSER București.*
- *colaborare cu FV la explorarea P. Șura Mare. Dorel Borodan și Adi Solomon sunt primii care ajung la baza Cascadei finale, din care escaladează primii 17 m. Gabor explorează sifonul I (Sifonul verde) pe 13 m lungime și -4 adâncime și "sifonul suspendat" cu 12, -6*
- *în Sighiștel, membrii clubului încearcă joncționarea Avenului Arago (Av din Dealul Secătura) cu P. Coliboaia. Câte o echipă intră în fiecare peșteră, dar reușesc doar "împingerea" terminusului în Arago cu încă cca 100 m și obțin denivelarea de -230 m.*

Apărând din pasiunea pentru natură, nebeneficind de suport financiar, speologii arădeni au transmis din generație în generație vreme de 50 de ani microbul speologiei, activitate care sper să mai continue mulți ani de acum înainte. O parte dintre cei amintiți mai sus au dispărut prea devreme dintre noi, dar contribuția lor la cunoașterea carstului românesc va rămâne veșnic vie în memoria noastră.